

ny, Veterinářství 1992, s. 467-468, kterál ze statí Kaemmerer, K.: Betracht-ber das Lehrgebiet Tierheilkunde in-ündungsphase der Universität Bonn. zl. Umsch., 46, 1991, s. 193-211.

ápisu v matrice narozených pro faru se zde 12. září 1795 narodil Václav jako syn Jakuba Krimera, školního a regenschoriho a Johany Zintelové č. 105. Kmotry při jeho křtu byli Jan usek, městský syndikus a jeho žena . Viz matrika narozených fara Dačic- ní oblastní archiv v Třeboni.

e o právovárečný dům nyní č. 42, dří- 5, který od r. 1696 patřil městu a kde zřízen městský pivovar. Dům však ě nepatřil Krimerovu otci Jakubovi, synových pamětech představován latý měšťan. Ve skutečnosti pocházel ské rodiny v Bližkovcích na Morav- ějovicku. Viz Trojan, Jan: Kantoři

na Moravě a ve Slezsku v 17. až 19. století, Brno 2000, s. 209, 238.

6 Josef Köck, původem z dolnorakouského Sieghartsu, byl dačickým purkmistrem v letech 1787 až 1791 a dále 1795 až 1821.

7 Viz Dějiny Dačic, Dačice 2002, s. 195.

8 Jedná se o autorův mylný údaj, neboť Napoleonova tažení r. 1805 na Moravu se francouzský maršál André Masséna nezúčastnil.

9 Páter Vavřinec Danča působil ve městě jako kaplan od r. 1805, později byl v letech 1815 až 1828 dačickým farářem.

10 Vanáček, Michael: Francouzové a Morava v době Velké revoluce a koaličních válek. Brno 1965, s. 46-47.

11 V originále uvedeno nach Budweis, což by znamenalo České Budějovice, neboť Moravské Budějovice se nazývaly německy Budwitz.

12 Viz Dějiny Dačic, Dačice 2002, s. 185-185.

ČLÁNKY A STUDIE

Jiřina Maňasová

Dačický graduál, jeho popis, transliterace a transkripce

Ve sbírkách Městského muzea a galerie v Dačicích je uložena vzácná památka a současně ukázka rukopisného a ilustračního umění konce 16. století – Dačický graduál.

Graduál, obecně vzato, je liturgická kniha obsahující pouze antifony¹ a mešní sborové zpěvy. Ve středověku byly tyto knihy opatřeny notami a často bohatě zdobeny malbami, miniaturami, iniciálami aj. Největšího rozkvětu doznaly graduály v Čechách v 15. a 16. století, kdy vedle tištěných knih vznikla řada podobných rukopisných liturgických knih na zakázku měst a různých spolků a bratrstev, jako např. Kouřimský graduál (1470), Kutnohorský graduál (1471), Smíškovský graduál (1490-1495), Lobkoviczký graduál (1500), Litoměřický graduál (po 1610) a další.²

Z historie Dačického graduálu

Někdy před rokem 1585 vzniklo při dačickém kostele literátské bratrstvo. Bratrstvo nebo také tovaryšstva literátů vznikala v Čechách a na Moravě v hojně míře od poloviny 15. století jako nositelé husitské tradice sborových zpěvů, přičemž největšího rozkvětu dosáhla ve druhé polovině 16. století. Bratrstva byla založena na cechovním principu a řídila se stanovami, ve kterých byly především zakotveny povinnosti členů, jako účast na bohoslužbách a církevních slavnostech, zpěv ve sboru, který byl jejich hlavním posláním a další činnost spojena s řádným zbožným životem a pokuty za nedodržování ustanovení stanov. Tato bratrstva zakládali utrakvisté i katolíci.³ V gruntovní knize jsou až do roku 1636 poznamenávány odkazy sboru dačických literátů. Po zbytek 17. století není o literátech žádná zmínka, až v 18. století dokazují některé městské účty, že literáti brali stálý roční deputát 1 zl. rýnský a dáván jim sud piva. Dačický literátský spolek byl později několikrát obnoven a zachoval se až do konce 19. století.⁴

Dačické literátské bratrstvo si dalo na zakázku zhotovit knihu mešních zpěvů zdejší utrakvistické církve. Graduál není jedinou dochovanou rukopisnou památkou na dačické lite-

Podnětem pro vznik graduálu byla nepochybně stavba renesanční věže u farního chrámu sv. Vavřince v Dačicích v letech 1586 – 1592, do které časově spadá vznik graduálu. Asi v r. 1586 byla současně v kostele provedena přístavba oratoria na levé straně presbyteria a užší přístavba literátského kůru na pravé straně, hned při počátku presbyteria.⁵ Také přímo v nové věži byla určena místnost pro schůzky a nácvik zpěvu zvaná „lyteratský sklep“, jak o tom svědčí zápisky na přidešty na konci knihy.

O začátku i ukončení práce na graduálu se píše na fol. 4 b – červeně: *Tento Gradual dokonan za Aurzadu osob Leta 1587 z(a) Slowutneho Pana Pawla Morawka, Matiege Plzaka, Jana Mutiny, Jana Čzapka, Wita Tumy, Mattausse Rzeznika, Jana postrzyhacze, Matiege Bilkoweho, Jana Cyhlařoweho, Girzyka Krystyna, Bartolomiege Tumoweho, Matiege Ažundlykoweho.*

Za wyslanych wty čzasy Pana Pawla Morawka, Wita Bydžowskeho a Waczlawia Prahžskeho.

Folio 499b – červeně: *Zaczatek za těchto osob Leta 1586. Tento Gradual obgednan gest z wuole Pana Buoha wssemohucyho za Aurzadnich Osob Miesta Dačiz Slowutnych Pana Pawla Morawka Prymasa. Jana Mutiny. Jana Čzapka. Wita Tumy. Matausse Rzeznika. Gerony-ma Kožissnika. Wencle Saukenika. Rzehoře Swacha. Jana Pospichaloweho. Martina Ziwotha. Matiege Bilkoweho. Jana Cyhlařoweho.*

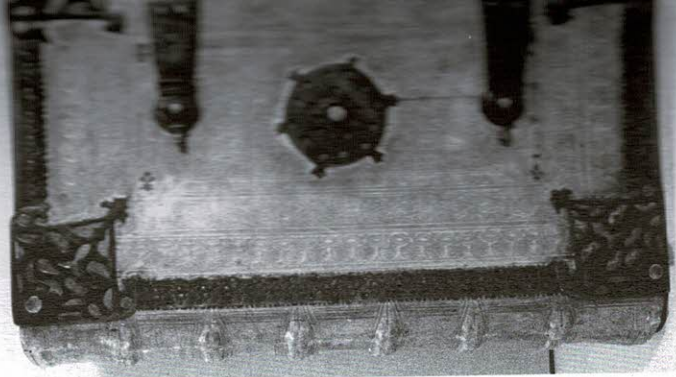
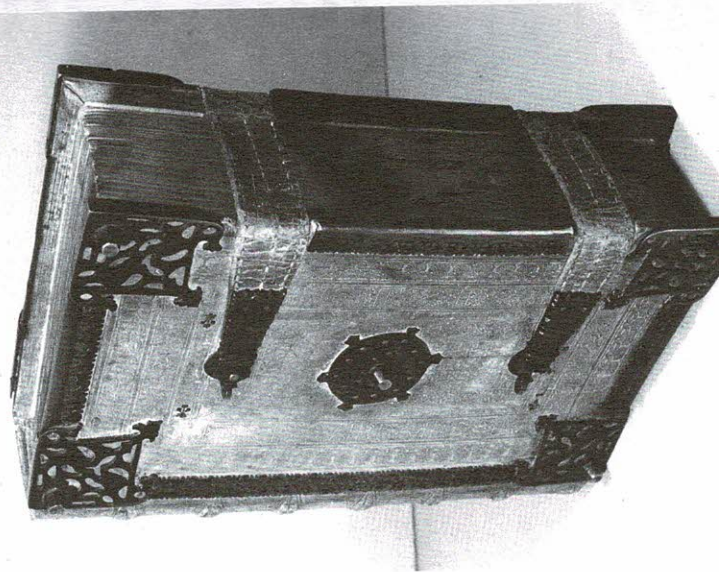
Tež wyslaneych o teiž Gradual Wita By(d)žowskeho Pisare radniho tehož Miesta. A Rzehorze Swacha. Genž gest psan a dokonan od Jana Luciana ginačz Wogaka. Leta od porodu Panenskeho Tisyceho pětiesteho wosumdesateho sedmeho, den swateho Ma(u)ryczya. Bu-ohu chwala Amen.

Pod tímto zápisem je černě zmínka o stavbě věže: *Tehož letho od Porodu Panenskeho 1586. Tato Wieže przy tomto Chramu Panie pro čest a chwalu Pana Buoha Wssemohuczyho Začzata a založena y krumffesstem Wydielana gest. S čehož Pan Buoh W troy Osobach Nawicky požeňnany budiž Stoho pochwalen. WB*

Nevíme, kdo skutečně dal podnět k vytvoření graduálu, ale určitě víme, kdo byl hlavním „sponzorem“, jak bychom řekli současnou terminologií. Byl to **Petr Czundlík** (Čundlík), člen zámožné dačické měšťanské rodiny. Na spodním okraji fol. 5b nacházíme znak s postřiháčskými nůžkami spojenými korunkou, zdobený stuhou s nápisem: „*Nakladem Slowutneho Pana Petra Czundlika Městienina Miesta Daczyce*“. A znovu na fol 370 na dolním okraji erb s postřiháčskými nůžkami zdobený dvěma karafiáty a nápis „*Nakladem slowutneho Petra Czundlika*“.

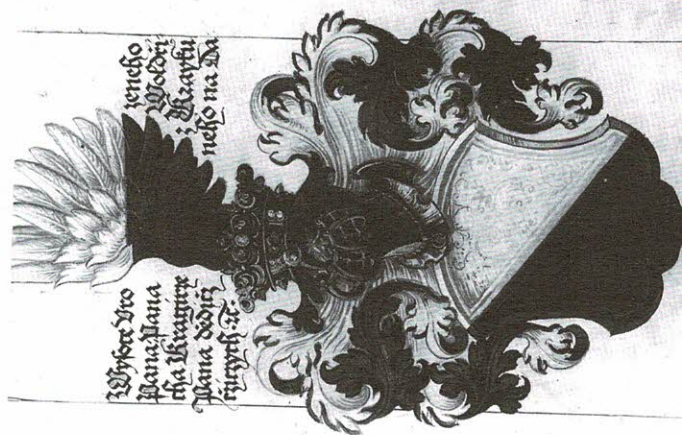
V gruntovní knize na straně 55 je poznamenáno, že Petr Czundlík oznámil, že Pavel Syrovátka mu dluží 41 kop a „... takové peníze aby obráceny byly do chrámu Páně na gradual a nikam jinam. Actum supra“.⁶ Je pravděpodobné, že i ostatní měšťané přispěli. Fol. 5a (červeně) říká: „*Slowutny Pan Wit Tuma, Městienin tehož Miesta, na tyto Knihy z lasky dal gest čtyrzi zlate čerwené*“. Ale celkovou sumu, kterou dačičtí měšťané za gradual vyplatili, neznáme. Stejně tak neznáme místo nebo dílnu, kde gradual vznikl, ani jména písařů a iluminátorů, kteří na graduálu pracovali. Jako autor je sice uváděn Jan Lucian, ale je sporné, zda je celý gradual psán opravdu jen jedním písařem. Určité závěrečná část Patrem Summum fol. 465 – 485 a hlavně Antifony za dešt fol. 497 jsou psány jiným rukopisem a zřejmě byly do graduálu připsány dodatečně.

Graduál byl po celá staletí v opatrování města Dačic. Až německy psaná poznámka (fol. 2) dačického městského úřadu říká, že graduál odevzdala obec dne 28. července 1819 k uschování do Františkova muzea v Brně, vymínujíc si „*kdyby v budoucnosti muzeum přestalo býti*“.

Dačický graduál, folio 5b, na spodním okraji vyobrazení znaku měštna Petra Czundlíka, na jehož náklady byl graduál zhotoven.

Až v roce 1943 se zásluhou dr. Františka Křížka, dačického rodáka a archiváře, graduál vrátil do Dačic a stal se na čas součástí sbírek městského archivu a později (1960) sbírek Městského muzea a galerií v Dačicích.

V letech 1994 – 95 bylo nutno graduál odborně restaurovat. Železituděbnkový inkoust, kterým je graduál psán, zkorodoval a místy značně poškodil. Při restaurování byla pro knihu zhotovena schránka z březového dřeva, která po rozložení slouží jako čtecí pult a zabíránuje namáhání vazby tak mohutné knihy.

Popis graduálu

Dačický graduál je objemná kniha o rozměrech vazby 48 x 35 x 14,5 cm a rozměru listu 44,7 x 29,5 cm. Desky z bukového dřeva jsou potaženy světlou vepřovíci zdobenou po celé ploše obou desek slepotiskem. Na přední desce je vyzlacen letopočet 1587 a čtyři růžice. Kniha se zavírá litými trnovými sponami, trny jsou umístěny ve středu přední desky. Desky jsou opatřeny osmi litými nárožnicemi, dvěma středovými puklami a hranovým kováním.

Jedná se o rukopis psaný železitoduběnkovým inkoustem na ručním papíru se dvěma typy filigránů. Notová osnova je předkreslena červenou barvou (rumělkou), rovněž některé části textu a většina záhlaví je psána rumělkou.⁷ Noty a další text jsou černé. Většinou je na stránce osm notových osnov podložených textem. Jen na koncích kapitol je souvislý text bez not.

Na folií 269a, b a 270a, b je zajímavý zápis textu dvou slok ke stejné melodii – k jednomu řádku not náleží dva řádky textu – jeden červenou barvou, druhý černým inkoustem. Napřed se zpíval text jedné barvy, a pak teprve druhý. A podobně na fol. 361b, 362a, 379a, b a 393a.

Menší jednobarevné iniciály v textu jsou provedeny ve dvou barvách, červené a modré (rumělka a ultramarín).⁸ V knize se vyskytují i vícebarevné iluminace.

Začátky některých kapitol jsou zvýrazněné velkými malovanými iniciálami a zdobené bohatými rostlinnými (rozviliny) a figurálními motivy po okrajích stránek.

A - folio 268a

D - folio 160b, 310b

E - folio 300a

G - folio 445b: O posvěcení chrámu, po levé straně rostlinný ornament s bílou růží, v oválu portrét panovníka s korunou a žezlem a na dolním okraji chrám ohrazený zdí, z něhož vycházejí lidé. Pokud můžeme porovnat s kresbou chrámu sv. Vavřince na vedutách z let 1729 a poloviny 18. století, a s půdorysem gotického kostela zakresleného stavitelem M. Kirchmayerem do plánu přestavby před r. 1776, dojdeme k závěru, že malíř zobrazil velmi pravděpodobnou podobu kostela před přístavbou renesanční věže. Ale stejně tak je možné, že jde jen o obecnou podobu kostela té doby.

0 - folio 465a

P - folio 180a (méně zdobené), 324a, 497a

R - folio 406a: na pravé straně Panna Maria se sepijatýma rukama, nad ní holubice v obláčích, zdobený dolní okraj.

W - folio 6a a 81a

Kromě samotného obsahu graduálu, který vypovídá o hluboké zbožnosti a naprosté oddanosti do vůle Boží, musíme obdivovat i výtvarnou stránku. V knize jsou tři pergamenové listy. Na prvním (fol. 3) je erb tehdejšího majitele Dačic a text: *Wysoce urozeného Pana, Pana Woldřicha Kragirze z Krawku Pana dědiczného na Dačizicích.*

pergamenu v závěru knihy (fol. 499) je znamení městského písaře Víta Byd-
rodý štít se zlatým křížem obtočeným hadem a monogram WB.

Isy udávají, že obsahuje 3 pergamenové a 510 papírových listů (folií). Graduál
ovaná původním písařem. Jen mezi fol. 6 a fol. 80 je nesystematický pokus
skými číslicemi (červenou barvou), jaké se užívaly do r. 1600. Folia jsou očís-
ně tužkou v pravém horním rohu v rozsahu 1 – 500 folií (f. 500 je popsán
lépodobně dr. Křížkem, který nebral v úvahu vyřiznuté listy.

ah do graduálu byl učiněn zřejmě v 17. století v době protireformace. Byl vy-
současnými fol. 87 a 88 – Angelicum a mezi 378 a 379 – O Mistru Janovi,
jen nadpis a zbytky po 13 vyřiznutých listech.

přidržel tohoto dodatečného číslování, a proto můj popis nebude souhlasit
: Slavíka a s prací profesorů J. Beringera a J. Janouška, o kterých se zmiňují
článku.

jednotlivých písní

ir mohl udělat představu o stylu a obsahu těchto písní, které sledují průběh cír-
vádím alespoň krátké výňatky z jednotlivých kapitol, provedené transkripcí.⁹

mmum fol. 1 – 80

mene, „W“ a současně počátek číslování stran římskými číslicemi.

cí Otče věčný, Buože Spasiteli všech věcí, žádostivě prosíme, smiluj
asiž nás z nesmírné milosti své, dobrotivý náš správce, milosti tvé prosíme,
mi.

onitatis fol. 9b: Hospodine, studnice dobroty. Otče nerozený, od tebe vše
miluj se nad námi.

mmum – Magne Deus fol. 12: Hospodine všemohoucí, Pane milý přezádu-
denství smiluj se nad námi.

ebe vstoupení Páně fol. 13b: Nejvyšší Pán Buoh Otec náš věčný v Trojici sva-
řícím dnes pomoc dej a smiluj se nad námi.

ém Duchu fol. 15b: Slavné seslání Ducha Svatého, Otci, Synu rovného, jenž
navštíví nás milostí svou.

ci svatě fol. 18: Pane Bože všemohoucí, jenž jsi nebsáhlý mocí, tys stvořil
smiluj se nad námi.

a Krvi Buoží fol. 19b: Pane Buože, jenž Svátost velebnou předivnou mocí
od obojí způsobu, smiluj se nad námi hříšnými.

mmum fol. 22b: A na zemi Buože všem těm dej pokoj lidem, kteřížto z víry
lobrou vůli.

ána Krista = Kyrie Velikonoční fol. 27b: Prozpěvujeme a zvěstujeme skutky
radujeme. Jejž radostí po žalosti Buoh naplnil slávu své jasnosti. Neb jest
cněn, pánem nesmrtností učiněn.

ě Marii – Et in terra o Panně Marii fol. 40: Hospodine, uslyš svůj lid hříšný,
ající. – Kriste, jenžš vyšel od Otce a k náms přišel skrze život Panny Marie,
mluviti ...

le na mši v svítání Božího narození fol. 45: Kriste, čistý květe, na tom světě
Marie, smiluj se.

Maii Magdaleně fol. 46: Kriste, tuždel milost M...

Kyrie o nalezení a povýšení Sv. Kříže fol. 47: Památka Kříže svatého děje se nyní Kyrie
eleyson. Na němž Kristus pán náš vise, zaplatil jest hříchy naše.

Kyrie o apoštolích fol. 51: Pane Buože, tvoji apoštolé jsú tobě milí přátelé. Neb jejich kní-
žectví utvrzené jest v nebi nad zemské zboží. Po práci veliké mají s tebou odpočinutí věčné.

Kyrie o Božím křtění fol. 55: Kriste, nám jsi dán, v osmý den obřezován a zákonu pod-
dán, jsa všeho Pánem.

Kyrie na Tři Krále fol. 55: Kriste, tři Králi z daleka jsa přijeli k tobě, hledajíc tebe, když
naleziš, dali dary hojné nám na příklad, abychom též činili

Kyrie o Hromnicích fol. 57b: Kriste v těle obětovaný do Chrámu, stařec Simeon vzal tě
na lokty své řka, Pane Buože nyní propouštíš sluhu v pokoji.

Kyrie o mučedlnících – o sv. Václavu fol. 61b: Pane Buože, tys ho zvolil, aby tobě rytířem
byl, víry tvé pevně hájil.

Kyrie o Pannách fol. 63b: Kriste, vtělils se v život Panny čisté, z níž narodil se, chceš čis-
totě, smiluj se nad námi.

Kyrie kdy se líbí fol. 69 – 75b: Pane Buože, Beránku buoží pokorný, nejtišší Synu Buoh-
ha Otce, kterýž snímáš hříchy tohoto světa, smiluj se nad námi. Jenž snímáš mocí svú hříchy
světa, račiž přijíti pokornú modlitbu naši. Kterýž sedíš v nebi v slávě kraluje, na pravici Otce
svého se raduje, prosíme, smiluj se nad námi.

II. Sanctus summum fol. 81 – 99

Velká iniciála písmene „W“.

Všemohoucí stvořiteli Otče svatý. Synu Boží, Múdrosti nestižná svatý. Mocný, moudrý,
dobrý buoh Votec i Syn i Duch svatý.

Sanctus velikonoční – Agnus dei fol. 84b: Beránku bouoží, tvé Ovčičky po tobě vždy tou-
ží, neb sám mocně snímáš hříchy světa, tohoto marného květa. Račiž se smilovati nad námi.

Sanctus o Panně Marii o Božím tělu fol. 87: O, předivná věc se stala, ulomena z hory
skála, však hora celá zůstala. Panna divně porodila Krista, kterýž je ta skála, přecistou pan-
nou zůstala.

Jiný Tros o Těle a Krvi Buoží fol. 87b: Pán Ježíš lidu věrnému, maje se bráti k Otci své-
mu, vydal pokrm zvolenému.

Sanctus k libosti fol. 88b – 93 : O, milostivý Ježíši, pomoz nám dojiti k své říši, kdež
kraluješ s Otcem, s Duchem Svatým, mocný, slavný, svatý na výsosti.

Sanctus adventní fol. 93b: Svatý Votec, svatý i Syn. I s Duchem svatým jeden Pán Buoh
všechných zástupův.

Sanctus v devítině (= 9. neděle před Velikonocemi) fol. 94b: Všemohoucí Bůh, Svatý
Syn jeho milý, jemu rovný, svatý Utěšitel také Duch svatý. Vše jeden všemohoucí podstaty
neměnný a věčný Hospodin Pán Buoh zástupův. – O, Pane milostivý i litošlivý nad našimi zlost-
mi, račiž ty nás hříšné spasiš na výsosti.

Sanctus v Smrtedlnu neděli i v Květnou (= 5. a 6. postní neděle) fol. 96 – 97: O, spasiž
všecky, kteří cnoti zde na světě následují, hříchův nechajíc.

Sanctus k libosti fol. 98 – 99: Jenž v té věříme, božie náš jediný, tebe prosíme, tvůj lid
velmi bídný pádu poddaní, ó, budíž nad námi smilování.

III. Antifony před rorate fol. 102

Prozpěvujeme všickni vesele a slavme příchod Syna buožího z nebe, neb k nám přišel
z výsosti. abv nás nojal k sobě do své věčné radosti: onť jest Buoh a Král. spasitel všech nás.

Na třetím pergamentu v závěru knihy (fol. 499) je znamení městského písaře Víta Bydžovského, tj. modrý štít se zlatým křížem otočeným hadem a monogram WB.

Starší popisy udávají, že obsahuje 3 pergamenové a 510 papírových listů (folií). Graduál nemá folia číslována původním písařem. Jen mezi fol. 6 a fol. 80 je nesystematický pokus o číslování římskými číslicemi (červenou barvou), jaké se užívaly do r. 1600. Folia jsou očíslována dodatečně tužkou v pravém horním rohu v rozsahu 1 – 500 folií (f. 500 je popsané příděstí), pravděpodobně dr. Křížkem, který nebral v úvahu vyřiznuté listy.

Hrubý zásah do graduálu byl učiněn zřejmě v 17. století v době protireformace. Byl vyřiznut list mezi současnými fol. 87 a 88 – Angelicum a mezi 378 a 379 – O Mistru Janovi, ze kterých zbyl jen nadpis a zbytky po 13 vyřiznutých listech.

Já jsem se přidržela tohoto dodatečného číslování, a proto můj popis nebude souhlasit s číslováním Fr. Slavika a s prací profesorů J. Beringera a J. Janouška, o kterých se zmiňují v závěru tohoto článku.

Řazení jednotlivých písní

Aby si čtenář mohl udělat představu o stylu a obsahu těchto písní, které sledují průběh církevního roku, uvádím alespoň krátké výňatky z jednotlivých kapitol, provedené transkripce.⁹

I. Kyrie summum fol. 1 – 80

Iniála písmene „W“ a současně počátek číslování stran římskými číslicemi.

Všemohoucí Otče věčný, Buže Spasiteli všech věcí, žádostivě prosíme, smiluj se nad námi. Spasí nás z nesmírné milosti své, dobrotivý náš správce, milosti tvé prosíme, smiluj se nad námi.

Kyrie fons bonitatis fol. 9b: Hospodine, studnice dobroty. Otče nerozený, od tebe vše dobré pochází, smiluj se nad námi.

Opět jiné summum – Magne Deus fol. 12: Hospodine všemohoucí, Pane milý přezáducí, pro své milosrdenství smiluj se nad námi.

Kyrie o na nebe vstoupení Páně fol. 13b: Nejvyšší Pán Buoh Otec náš věčný v Trojici svaté slavný, v se věčím dnes pomoc dej a smiluj se nad námi.

Kyrie o Svatém Duchu fol. 15b: Slavné seslání Ducha Svatého, Otci, Synu rovného, jenž pochází od obou, navštiv nás milostí svou.

Kyrie o Trojici svaté fol. 18: Pane Bože všemohoucí, jenž jsi nebsáhlý mocí, tys stvořil všechny věci, ej, smiluj se nad námi.

Kyrie o Těle a Krvi Buoží fol. 19b: Pane Buoze, jenžs Svátost velebnou předivnou mocí svou vydals nám pod obojí způsobu, smiluj se nad námi hříšnými.

Et in terra summum fol. 22b: A na zemi Buoze všem těm dej pokoj lidem, kteřížto z víry k dobrému mají dobrou vůli.

Ovzkříšení Pána Krista = Kyrie Velikonoční fol. 27b: Prozpěvujmež a zvěstujeme skutky páně a v nich se radujeme. Jejž radostí po žalosti Buoh naplnil slávu své jasnosti. Neb jest svržen, pekla zmocněn, pánem nesmrtnosti učiněn.

Kyrie o Panně Marii – Et in terra o Panně Marii fol. 40: Hospodine, uslyš svůj lid hříšný, srdcem k tobě volající. – Kriste, jenžs vyšel od Otce a k náms přišel skrze život Panny Marie, rač se za nás přimluvit ...

Kyrie Paschale na mši v svítání Božího narození fol. 45: Kriste, čistý květe, na tom světě narozený z Panny Marie, smiluj se.

Kyrie o nalezení a povýšení Sv. Kříže fol. 47: Památka Kříže svatého, Na němž Kristus pán náš vise, zaplatil jest hříchy naše.

Kyrie o apoštolích fol. 51: Pane Buoze, tvoji apoštolé jsú tobě milí, žectví utvrzené jest v nebi nad zemské zboží. Po práci veliké mají a telou.

Kyrie o Božím křtění fol. 55: Kriste, nám jsi dán, v osmý den obřadu, jsa všeho Pánem.

Kyrie na Tri Krále fol. 55: Kriste, tři Králi z daleka jsa přijeli k tobě, nalezli, dali dary hojné nám na příklad, abychom též činili

Kyrie o Hromnicích fol. 57b: Kriste v těle obětovaný do Chrámu na lokty své řka, Pane Buoze nyní propouštíš sluhu v pokoji.

Kyrie o mučednících – o sv. Václavu fol. 61b: Pane Buoze, tys ho byl, víry tvé pevně hájil.

Kyrie o Pannách fol. 63b: Kriste, vtělils se v život Panny čisté, a ni toté, smiluj se nad námi.

Kyrie kdy se líbí fol. 69 – 75b: Pane Buoze, Beránku buoží pokorný ha Otce, kterýž snímáš hříchy tohoto světa, smiluj se nad námi. Jenť světa, račž přijíti pokornú modlitbu naši. Kterýž sedíš v nebi v alávě svého se raduje, prosíme, smiluj se nad námi.

II. Sanctus summum fol. 81 – 99

Velká iniála písmene „W“.

Všemohoucí stvořiteli Otče svatý. Synu Boží, Múdrosti nestárná dobrý buoh Votec i Syn i Duch svatý.

Sanctus velikonoční – Agnus dei fol. 84b: Beránku bouoží, tvé Otci, neb sám mocně snímáš hříchy světa, tohoto marného květa. Račž

Sanctus o Panně Marii i o Božím tělu fol. 87: O, předivná věc a skála, však hora celá zůstala. Panna divně porodila Krista, kterýž je nou zůstala.

Jiný Tros o Těle a Krvi Buoží fol. 87b: Pán Ježíš lidu věrnému, mu, vydal pokrm zvolenému.

Sanctus k libosti fol. 88b – 93 : O, milostivý Ježíši, pomoz nám kraluješ s Otcem, s Duchem Svatým, mocný, slavný, svatý na výsosti

Sanctus adventní fol. 93b: Svatý Votec, svatý i Syn. I s Duchem všechněch zástupův.

Sanctus v devítník (= 9. neděle před Velikonocemi) fol. 94b: Syn jeho milý, jemu rovný, svatý Utěšitel také Duch svatý. Vše jest neměnný a věčný Hospodin Pán Buoh zástupův. – O, Pane milostivý mi, račž ty nás hříšné spasiti na výsosti.

Sanctus v Smrtečlnu neděli i v Květnou (= 5. a 6. postní neděle) všechny, kteří ctnosti zde na světě následují, hříchův nechajíc.

Sanctus k libosti fol. 98 – 99: Jenž v té věčtme, božle náš jest, velmi bídný pádu poddání, ó, budiž nad námi smilování.

III. Antifony před rorate fol. 102

Prozpěvujmež všickni vesele a slavně příchod Syna buožího z výsosti, aby nás pojal k sobě do své věčné radosti : onť jest Buoh

Izaiáš fol. 102b: Aj, Anděl Páně Marii panné zvěstoval to, což Izaiáš prorok z dávná předpověděl, řka – počneš a porodíš syna božího a jméno jeho nazveš Ježíš.

Introit na rorate fol. 105b: Mnozí spravedliví proroci i králi Spasitele viděti žádali : Mojžíš s Davidem, Šalamún, Izaiáš s Jeremiášem spolu hlasy plačivými volali : ukaž tvář svou nejkrasší, prolom nebesa a zstup dolu, Mesiáši. Přijmi rosu nebeskú, země, a vydaj z sebe spasitele.

Officium rorate o vtělení Páně fol. 116: Blahoslavena jsi Panno Maria, milosti nad jiné všechny plna. Pán Buoh Otec nebeský s tebou nyní i vždycky, tys tu milost obdržela, aby matkou Syna jeho podle Člověčenství byla. Halleluyah. Pán Buoh všemohoucí z veliké milosti poslal posla a svého anjela mocného k Panně vyvolené, jemužto Gabriel jméno, silný Anděl z nebeského dvoru, z nejvyššího kúru, patř na to myslí vzhůru.

Kyrie tyto Adventní, jenž měla stát po Introitech fol. 129 - 147: Dnes počátek našeho spasení, kdež bylo za vědění pro jablka okušení Evy přes boží zapovědění.

Patrem v Advent fol. 147b - 153: Věříme v jednoho Buoha, Pána nejvyššího, Otce všech mohoucího, všechno jest stvořeno od něho cožkolimuž vidino býti, také což se nemůž spatřiti. I v jednoho našeho Jezu Krista, Pána Buoha věčného Syna, s nimž jeho bytnost jest předivná, jest Syn Otce, jednorozený Buoh, z Buoha nikdy nestvořený. Světlo z věčného Světla, Bůh Buoha pravého a neucíněného od něho, spolu rovný v podstatě jeho, skrz něj všechno jest učiněno v nebi i v zemi, což stvořeno. Kterýžto pro nás lidi, pro naše spasení zstupil z nebe na zemi, volil se v život čistý Panny, tak lidské přirození přijal, v kterémž na světě obcoval. Trpěl muky, umrtven třetí den z mrtvých vstal, k Otcí se do nebe bral. V tom člověčenství, kteráž zde vzal, zase sem na tento svět přijde, živé i mrtvé souditi bude. Věříme v Ducha svatého všech obživitele, církve posvětitel, sprostění hříchův kazatele, v té víře když z mrtvých vstaneme, odplaty v nebesích dojdeme. Amen.

IV. O Božím narození (Kyrie, Officium, Patrem) fol. 154 - 179

Iniciála písmene „D“ s bohatou kresbou fol. 160b.

Dítě divné z Panny z břicha Buoha Otce bez matky vzplozený, dán jest nám, jsa pravý Buoh a pravý Člověk, přinesl dary mnohé, od Buoha Otce dané milostné, večer štedrý, léto nový radostný i milostivý, v něj kdož věří, jsou synové a dcery Buozí zaslibený.

V. Na tři Krále fol. 180 - 184

Iniciála písmene „P“ – méně zdobená než ostatní.

Probudíš se ze sna, o, Jeruzaléme, neb na svět přišel k nám panující Pán pravý Buoh sám a Království nebeské věčné gest velebné v mocné jeho ruce i také běh tohoto světa k dojití věčného života nebeského. - Jakž se Kristus narodil, hvězda jasná Králům se zjevila. Kterůž když uzřeli, hned bez meškání za ní se brali a s sebou darův nabrali, kteréž by dítka a Králi věčnému vobětovali.

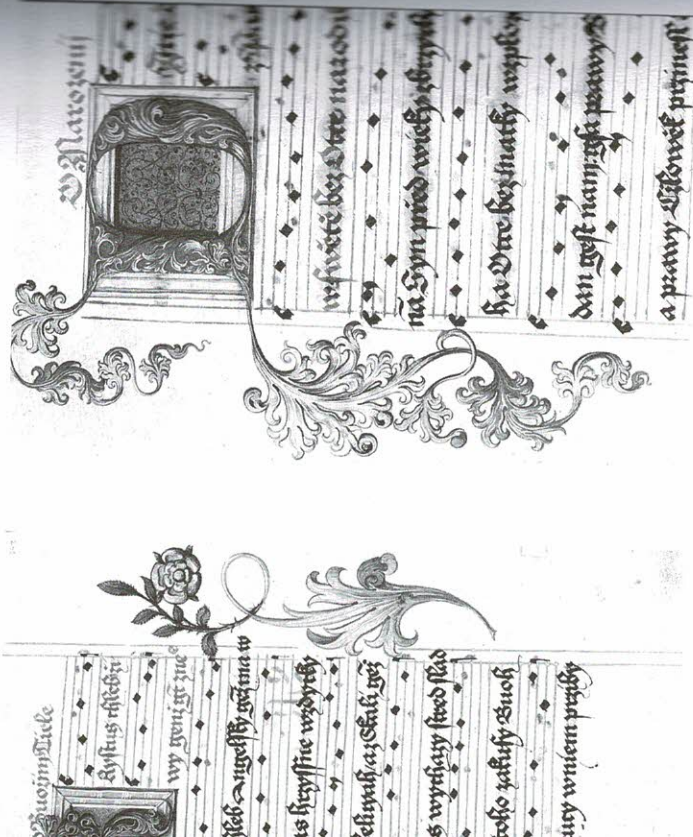
O S. Pavlu na víru obrácení fol. 184b - 191: Jenž jsi Šavla porazil a Pavla postavil, z protivníka učiniv milovníka, račiž nám též milost učinit, v své ochraně mítí. Sláva. Hospodine, obrať k sobě hříšné nás, ať nezhyne, jako svatého Pavla obrátil jsi, smiluj se.

Na Hromnice fol. 192 - 196: Veselím tím, které se Buohu líbí, vesel se veškeren Křesťanský lid, zpívaje píseň nebeskou a radostnú. Vstúpil z nebe dolův jenž jest Král všech králův, jehožto bez bolesti porodila Maria Panna, ó, věc převelmi divná.

V devítiník za hříchy fol. 196b - 203: Zhřešili jsme proti tobě, náš milý Pane a velmi mnoho zlého jsme učinili, prosíme, neráčiz nad námi tak mstíti podle velikosti našeho provinění

Znamení městského písaře Vita Bydžovského,
folio 499.

nizkosti našich a odjiti ránu hněvu tvého přetěžkého, kterouž jsi na nás hodně a spravedlivě dopustil. K tobě Pane Bože pozdvihl jsem duše mé, Buozé, maje v tebe a ufání nebudu zahanben.

V devítiník i o masopustě fol. 204 - 210: Chvalte Buoha všickni křesťané, že Buoh nás nezahladil, ač jiné jako Pohané rozpustile živí jsúce, o masopustě dáblu sloužíc a pokání sobě odkládajíc, až by bylo v pustě. Všickni snažně Halleluyah chvalmež Pána Buoha vážně. Po-mni křesťane na Buoha vždycky, zvlášť techto časů, nech zbytečných kvasův. Hleď, aby na tě nepřipadl hněv buohzké prchlivosti.

VI. Na neděle postní, na neděli Květnou, zelený čtvrtek a velký pátek fol. 210b - 217 I. neděle postní fol. 215: Vykupitel můj ty jsi ochránce i obránce, přijav přirození naše na sebe a autočistě jisté, kdož se k tobě utíkají a k tobě silnú naději mají, Bože náš, nejsilnější a nejmocnější, doufání naše, neopouštěj milujících a přidržujících se porad tvých svatých a věčných. Nebo jsi vysvobozoval nás i otce naše od ukrutníkův, kteří tobě se protiví, od lyčků a osidl i úkladův nás svou milostí zbav, i všech bludův a nepřátel, dáblův a také jich mnohých pomocníkův ...

II. neděle postní fol. 218 - 224: Rozpomeniž se, prosíme, na všechna slitování tvá, nej-milosrdnější Hospodine a na milosrdenství tvá stará, která od věčnosti jsou v nejmilejším tvém Synu Jezu Kristu, aby nikdy nepanovali nám nepřátelé naši nejuhlavnější, tělo naše vlastní, svět a dábel.

III. neděle postní fol. 224b - 228: K tobě, Pane, silný náš obránce v všelikém a těžkém zármutku oči zdvihající modlíme se a ruce, ty, jenž přebýváš vysoce, Pane Kriste, u svého Otce a spravuješ všechny věci sladce, nechť je, by byl kdo v muce světa soudu, potěšíš našeho srdce.

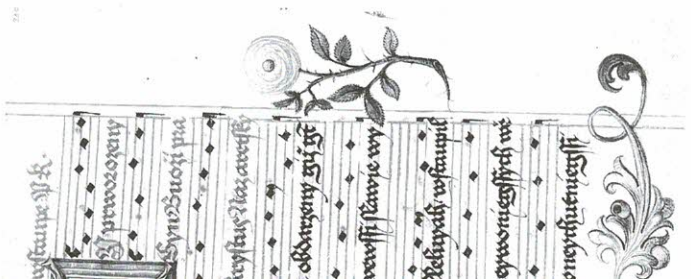
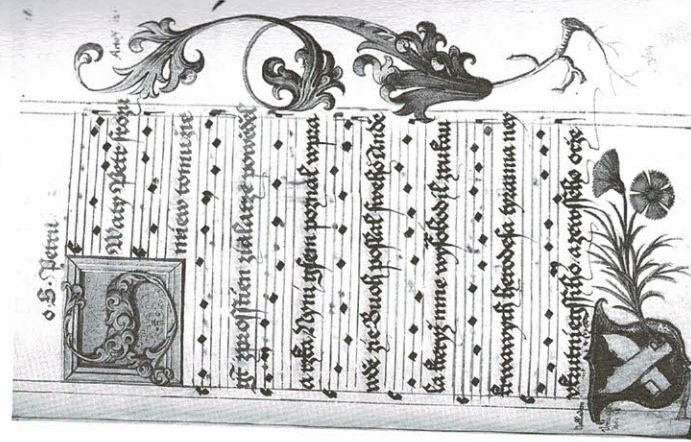
IV. neděle postní jinak Družebná fol. 228b - 232: Kdož mají v pána Buoha doufání, plně svatá jeho příkazání zachovávajíc, u víře jako hora Sionská pevně stojí, proti hříchuom a ka-círům bojují silně a udatně, nepohnou se takoví od pravdy Kristovy, aby nebyli odloučeni od jeho svatého zasloužení, ale skrze předcházející svatou milost jeho budou každý čas pilní toho, aby jemu věrně posluhovali a s ním v nebeském Jeruzalémě jej chválíce na věky byli.

V. neděle postní fol. 233 - 238: Umučení Ježíše Krista sobě rozjímejme a na smrt zpomí-nejme jeho vždycky z tak nesmírné lásky Buohu děkujeme. Neb on jest nás tak od věčnosti velmi zamiloval, až Syna svého pro nás nelitoval smrti nejhavnější zahubiti.

Neděle Květná fol. 239 - 244: V tobě jsou otcové naši ať už a nikoli opuštěni nebyli a majíc tě v doufání, očekávali vysvobození, k tobě jsou volali a nejsou pohaněni v svém doufání.

V zelený Čtvrtek fol. 244b - 244: Kristus tak jest nás rádně miloval, ještě prve než na kříži skonál. Večeři slavnú svým jest připravil a vše jakož ráčil, tak učinil. Tělo své svatě nazval jest pokrmem a svú svatou Krev nazval jest nápojem. Řka, vezměte a jezte, toť jest tělo mé, po-tom vezměte a pijte, toť jest krev má.

U veliký Pátek fol. 249b - 266: Když Stvořitel světa Buoh mauky těžké smrti trpěl na kříži, sedm slov jest promluvil: První slovo volaje hlasem velikým i řekl gest - Buozé můj, Buozé můj i proč jsi mne opustil. Otče můj, odpusť jim vinu, neb nevědí co činí, to bylo jeho druhé slovo za lidi hříšné. Třetí slovo lotru dí - dnešní den budeš se mnou v ráji. Potom čtvrté slovo, když vzhledl na matku svou řekl, aj, syn tvůj a Janovi, aj, matka tvá ... Páté slovo jeho - Otče můj, v tvoje ruce poroučím ducha mého a vida, ano všechny věci dokonány jsú, řekl šesté slovo - žízním - o své bolesti mlčí ... sedmé slovo jeho, když okusiv vocť, i řekl - dokonáno jest.

iluminovaný kraj (bohatá rozvilina) a velká iniciála písmene „A“: slavný vítěz právě, přirozený Syn Buoží, Bůh pravý Ježíš Kristus, nallelujah.

Coeli fol. 289 – 290: Krista Spasitele lid věrný raduj se vesele, zpívalic hal-
leluj, on jenž jest byl pro nás ukřižován, umřel, také v hrobě pochován, ja nesmrtelný
však pro slouhu svého byl smrti poddán. Třetí den vstal z mrtvých, potěšil jest
svých milých věrných. Hallelujah.

a suchto prosba fol. 290b: Halleluyah. Pane Buože náš a Otče Pána našeho Ježíše, číž dešť dáti, zemi suchú rozvlažiti, kterúž svou všemohucností stvořil a lidmi z ní požeňmáním tvým v práci a v potu chleba dobývali. Ukaž milost svou, ať požejsi ty sám Buoh náš mocný, vši cti a chvály hodný, halleluyah. Ej, požehnej, lidu svému, krví drahou Syna tvého nejmilejšího, těžce vykoupenému. Ty, jenž všechny věci přebývae na výsostech : dávaje povětrí k své libosti. O, budiž vždycky Buohu jedinému : všecku zemi všeho světa divně opatrujícímu.

pu a Jakubu fol. 291b: Zavolali jsou k tobě, jako naději svou složili v tobě v času trápení svého ty, jenž vyznávají Pána Krista Syna tvého, a le ty, Buože Orče pro něho přibylku svého nebeského, halleluyah, budíž tobě chvála, halleluyah, halleluyah, že nalezení a povýšení fol. 292b – 299: My, zajisté, jenž jsme vykoupeni a z muk nemáme se jiným chlubit, než křížem a umučením Pána našeho milého Ježíše již je spasení i život věčný i také vzkříšení naše, to jest našich těl v soudném dni, o spasení jsouce a vysvobození zde v milosti potom budem s ním s radostí.

na nebe vstoupení Pána a Kráslávy fol. 300 - 309

ísmene „E“ a okraj stránky zdobený květem bílé růže.

rozený Syn Buoží, pravý Ježíš Kristus Nazaretský, cti a slávou obdařený, již jest
ší sláve vyvýšený, hallelulah, vstoupil jako dajm z nejvonnějších věcí vzhůru,
í Oběť Otce svého, k trůnu bral se mocně na oblacích, neb přebývá od věčnosti
cích, jemuž ke cti zpíváme, společně řkuce hallelulah, hallelulah.

uchu Svatým fol. 310 - 323

umínovaný okraj stránky a inícia písmene „D“ – fol. 310b.

... Otci i Synu rovný, naplnil svým božtvlm okrslek zemský, věrný přítel našich
lah, kterýž zdržuje v sobě všechno, což jest v Nebi i v zemi, štedrý dárce štedře
mímé, host utěšený, srdci mistr dospělý, maje všechna umění, hlas jeho přeslad-
í, blaze jemu, hallelujah.

Trojici fol. 324 - 342

umínovaný okraj stránky a inícia písmene „P“.

Je Světlo věčné, Buoh Otec stvoritel, počátek všech věcí, výborný správce. Král lidský, požehnaný Syn jeho, blask věčného světla, mocná múdrosť Buoha Otce, Požehnaný Bůh Duch svatý, jenž vše dobré vnuká, srdce čistí, bázeň smrti k naději živé vede naše myslí. Chvalmež Buoha Otce i Syna jeho i také Ducha

Al: O BAZMĚ

Kristus, chléb živý, jenž z nebe zstoupil, chléb anjelský, jenž má v sobě rozkoš, nás hřláne vždycky krmí, hallelujah, a z Skály jenž jest Kristus, vychází střed sladkosti, kdož toho zakuší, Bůh všemohoucí v něm přibýtek učiní a z mrtvých vzkřísí v den poslední, nebude nikdy více lačnėti ani žíznoti, hallelujah. Veselme se v Buohu, jenž nám své tělo dává ku pokrmu, radujeme se v Buohu Jakobovu, jenž nás napájí krví svú předrahou.¹⁰

XII. O S. Janu Křtiteli fol. 364 - 369: Z života matky mé nad jiné všechny syny zemské předivně povolal jest mne Pán Bůh můj jménem mým, od Anjela prve zvěstovaným a položil jest on sám Pán ústa má jako meč břídký na oběstraně ostrý. - Jehožto narození Gabriel archanjel Zachariášovi předpověděl, že bude veliký před Hospodinem. Daruj i nás, Pane, abychom též v ctnostech byli velicí. A rozkoši těch dosáhli, kterýchž světi v nebi požívají. Ty sám naprav srdce naše a přebývej v nich. Aby nic zceštného a škodného nebylo nalezeno v nich.

VIII O S Petru a Pavlovi fol. 370 - 374

XIII. OS. Čudovárstvo

Velké písmeno „S“ a zdobený okraj stránky. Na dolním okraji štít s postrlnacskými nuz.

Velké písmeno „S“ a zdobený okraj stránky. Na dolním okraji štít s postrlnacskými nuz.

kami, dva karafiáty a nápis „Nakladem slovního Petru Cizanku“.
Svatý Petr, srozuměv tomu, že jest zproštěn žaláře, pověděl a řka. Nyní jsem poznal vpravdě, že Buoh poslal svého anděla, kterýž mne vysvobodil z rukou krvavých Herodesa, tyрана neukrutnějšího. - Ej, Petrovi Kristus dí, ty jsi Petr a já skála jsem ta, kterou jsi ty právě velmi stále vyznal, řka: Ty jsi Kristus, Syn Buoha živého, na té skále a ne na tobě, než na tvém vy-

Svatého Petra a Pavla dnes slavně ctí církev svatá. Po okrštu zemském jenž jest všudy rozšířena. Jenž jich spasitelným učením jest osvícena. Neb Petrovi dal Pán Kristus klíč království. Jenž jich moudrostí svou.

O navštívení Alžběty od Panny Marie fol. 374 – 378: Radujeme se všickni spolu v Pánu Kristu pamatujice tento den slavný, v němž lidé nábožně mají slyšeti slovo buoží příkladem ctěné a blahoslavené i v pokorě čisté Panny Marie, z jejíhožto (a) navštívení (b) početi (c) obětování i těšiti se máme, nebo to dobře známe, že i anjelé v nebesích radují se a spolu chválí Krásta Krále. Pána našeho přirozeného, syna buožího.

XIV. O Mistru Janovi Mezi fol. 378 - 379 z kapitoly o Janu Husovi zbyly jen zbytky po 13 vyřiznutých listech.

XV. O rozeslání Apoštolů fol. 379 - 392: - Rcemež všickni hallelujah. Tobě Buozě buď čest i sláva za tvá dobrodiní mnohá. Pán Kristus dvanácte apoštolův věrných svědkův vyvoliv i rozkázal jim na veškeren svět jiti a evangelium, to veselé poselství hlásati, že kdož uvěří, spasen bude, kdož pak neuvěří, zatracen bude.

XVI. O Marii Magdaleně a o všech svatých fol. 392b - 398: Hairetujan, všicknj, jeančomyslně chvalme Stvořitele Buoha Otce nejmocnějšího, Syna jeho milého, také Ducha svatého v bytu Buoha jednoho. Maria Magdalena ta jest Pána Jezukrista právě milovala a toho milování skutečně dokazovala, když nohy jeho slzami umývala, vlasy svými vytírala i ústy líbala a mastí drahou pomazala, protože milování velikým mnohým velikým hříchům vzala jest odpouštění od milostivého Jezu Krista, jehož i my milujeme, plníc jeho přikázání, ať on podle

O proměnění Pána Krista fol. 398b – 403: Nebesa otevřela se nad horou Tábor a hlas velmi utěšený od Buoha Otce slyšán jest, zapomenuv staré řeči: líto mi, že jsem stvořil Člověka, skrze tebe, můj milý Synu všecka jest mu vina odpuštěna, poslouchati tebe budou i nebesa. Hospodin kraloval v krásu voblečen jest, voblekl se jest Pán v sílu a přepásal se mocí, Sláva Otci.

O svatém Vavřinci fol. 403 - 405: Hallelujah, pochvalmež Pána Buoha Otce, Syna i Duha svatého... Vavřinec, mučedník Kristův v církvi boží veliký prospěch a divy veliké činil, k stříbru ani k zlatu nepřiloživ srdce svého, poklady církve chudým jest rozdál jako věrný šař, neb církev ne proto má zlato, aby ho chovala, ale v potřebách chudým udělovala.

XVII. O nanebevzetí Panny Marie fol. 406 - 411

Iniciála písmene „R“ a na okraji korunovaná Panna Maria nad kterou se v oblaku vznášejí Duch svatý v podobě holubice.

Radujme se všichni v Pánu Ježíši vždycky a nejvíc v tento den velmi slavný, kterýžto svatební nábožně a vážně slavíme ke cti Pánu Ježíši, pamatujíc hod ctné Panny Marie, z jejíhožto nanebevzetí bez přestání v nebi velice radují se všichni milí svatí anjelé a spolu chválí Krále a pána svého i také našeho Syna buožího.

O stěti S. Jana Křtitele fol. 412 – 416: Všichni jednomyslně rceme hallelujah Králi slavnému, vítěziteli nepřemoženému, který korunuje, kdož pro něho rytířuje, korunou věčnou, vzdejmež mu chválu zvůnnou. Připomínajíc sobě dnes kterak nemilostivý král Herodes, pamatuje den svého narození, v hodování pro děvečky dcery nevěstky marné plysání a pro své přísahy učinění, kata poslal, stíti kázal Jana Křtitele, buožího přítele a mistra svého, neb na dobré vedl a trestal ho z hřichu jeho, on pak sklamán jsa od ženské zlostné tváři rozkázal svatého stíti.

O narození Panny Marie fol. 417 – 422: Zvučnými hlasy k chvále v trojích osobách Buohu Otci mocnému, Ježíši moudrému i Duchu svatému dobrotivému budíž chvála hallelujah. Narození slavné dnešního dne vsudy po všem Křesťanstvu pamatují, slavíce hod Buohu vždycky milé Marie Panny ...

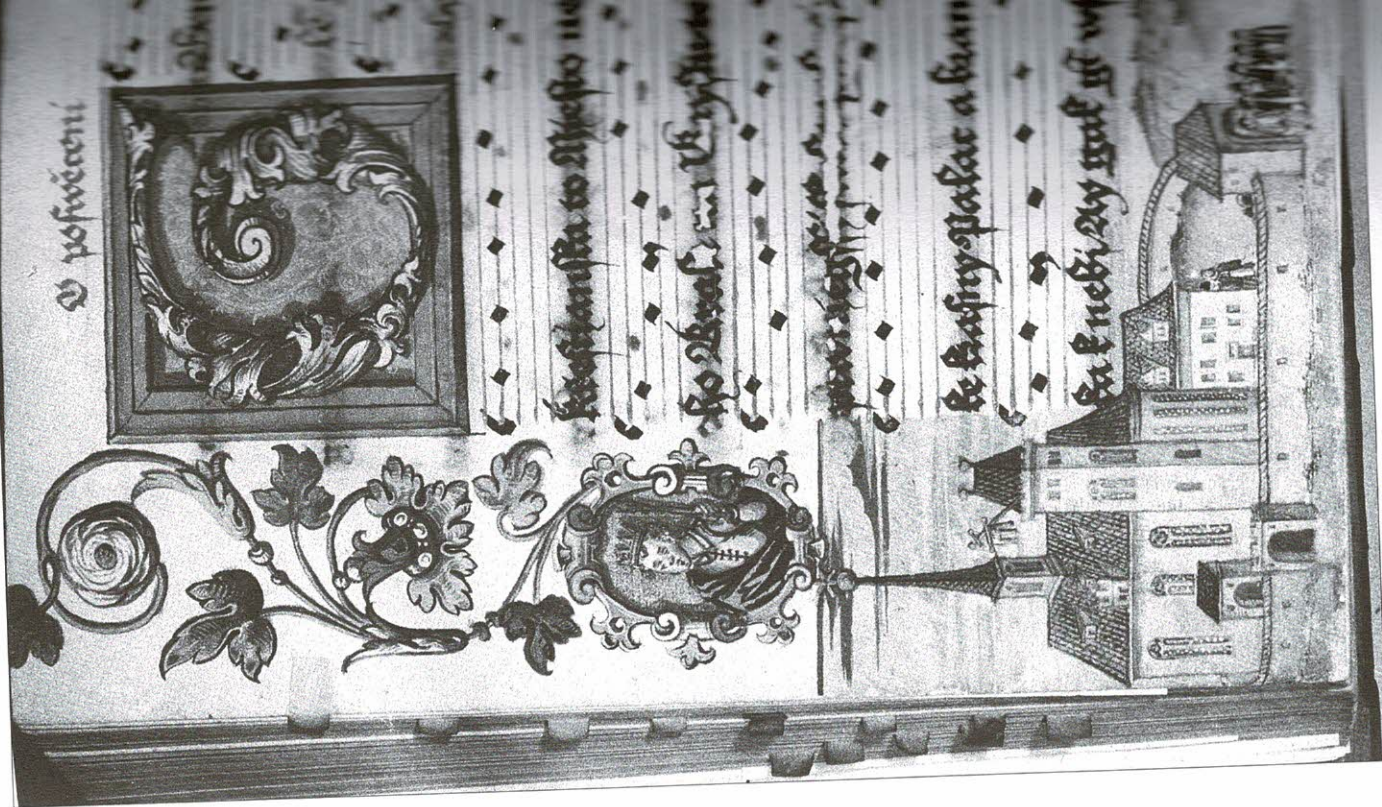
O Svatém Václavu fol. 422 - 424: Píseň zástupův nebeských na čest Buohu zpíváme řkuc hallelujah. Blahoslavený jest každý věrný, nepoškvrněný, čistý a zvolený Buoží Mučedník, jakož byl svatý Václav, vejvoda a pravý křesťan v zemi České : čím podle světa byl mocnější a nad všechny nejvyšší, však tím více se před Buohem nížil, aby milosti jeho neztratil, za Kristem ouzkou cestou se bral, víry pravé v něho dokázal, pro niž i život svůj položil, když ho pro ni jako Kain vlastní bratr zabíjel. Již se v nebi s Kristem raduje na věky věků Amen.

O Anndělích a všech svatých fol. 425 – 435: Chvalte Hospodina všichni anjelé i archanjelé jeho i také mocní virtutové, jenž všichni posloucháte slova svatého jeho a hotovi jste k vyplnění vůle jeho a k rozkázání řeči jeho. Chváliž duše má Pána Buoha svého i ze všech vnitřností svých i zevnitřních vyznávajíc jméno jeho.

XVIII. O posvěcení chrámu fol. 435b - 441

Bohatě iluminovaný okraj stránky s kresbou chrámu, podobou panovníka a velká iniciála písmene „G“.

Jeruzalém jest Církev křesťanská, to Město nebeského Krále, na Kristu, té nejpevnější skále založené, také krásný palác a brána ouzka k nebi. Aj, jak jest všem věrným dušám přerokované, také k obývání místo velmi bezpečné, hallelujah. Dejž pokoj, o, Hospodine, Jeruzalému. Štědře požehnej v něm lidu svému, krví tvou vykoupení. Sláva Otci i Synu i Du-

O posvěcení chrámu, folio 435b, s vyobrazením gotické podoby kostela sv. Vavřince

O Dědicih fol. 441b - 445: Moudrost svatých vypravují věrní lidé a chválu jejich zvanú. Ji všickni pobožní křesťané, jména jejich zajisté živá jsou a napsána v knihách života na věky věkův. Požehnej Pane země své, to jest lidu tvého a odvrát od něho smrti věčné vazy. Sláva Otci.

O Mučedlnících fol. 445 – 449: Spasení jistě všem našim všech spravedlivých lidí! Jest ne odjinud, než od samého Pána Buoha, a on sám obrátce i potěšení jich jest v čas nejpilnější potřebě jejich zarmúcení a trápení..

O Pannách vůbec — o Markétě, Dorotě, Kateřině a Barbore fol. 449b — 458: Mne jsou potřeby jejich zarmúcení a trapiení..

Antifona za dešť a za sucho fol. 458b – 459 : až na malou odchylku shodná s fol. 290b.

XIX. Patrem Summum fol. 465 - 485

XIX. Parent Summary for: 103
Zdobový okraj stránky a inícia písme „O“.

... (vyznání víry, které se ještě několikrát opakuje a poslední část je psána jiným rukopisem).

Od fol. 486 je 11 listů prázdných.

Od fol. 486 je 11 listů prázdných.

Antitona za dest = Jiný lukpis a zřejme i peraz
C - l - k - t - r - o - ň - í - s - t - ř - á - n - k - y - a - i - n - i - c - i - á - l - a - p - í - s - m - e - n - e - "P":
P -

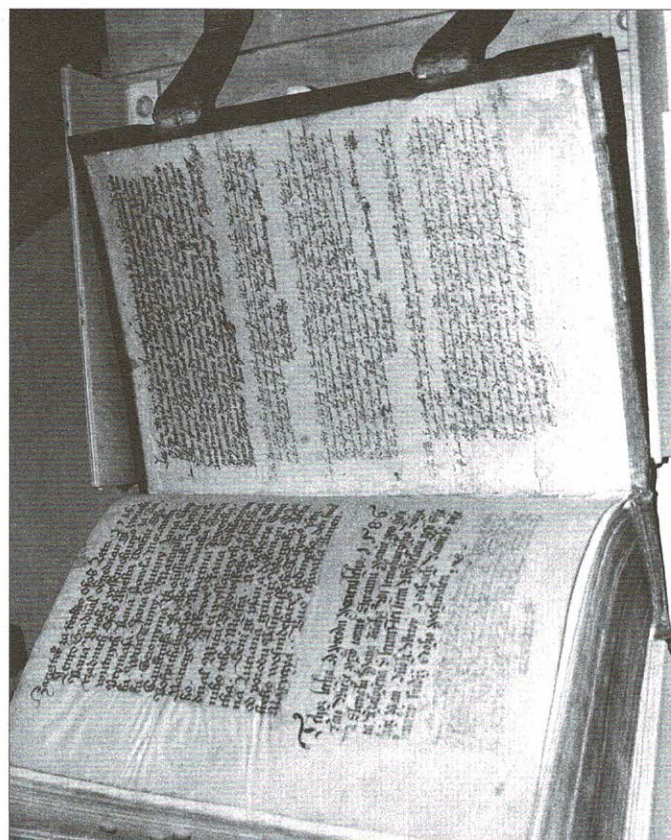
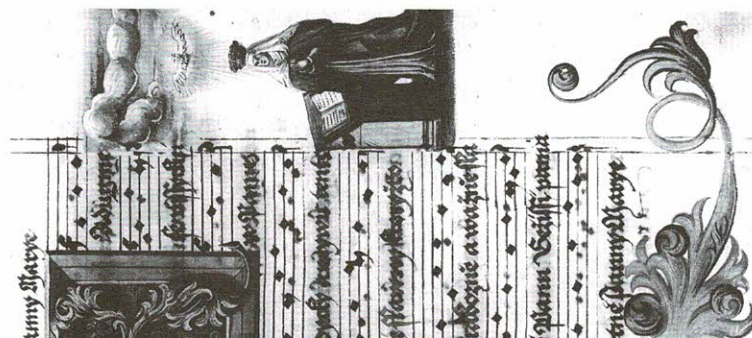
Ozdobné ukončení stránky a iniciála písně, 1.
Pane králi všech národuův, Bože mocný Abrahámuův, rač nám dáti z své milosti čas hoj-
ný (děšť), aby smočil (osvítíl) všecku zemi, ať se naučí všickni lidé, kteréž jsi stvořil k obrazu
milosti své, že jsi sám ty Pán Bůh všemohučí všech národuův všeho světa a zvlášť nás věř-
ných. Alleluja. Pane Buozé my hříšní lidé prosíme tebe, račiž: (1) nám dáti časy příhodné, (2)
aby nás všichni osvětil Duchu svatému iakož byla.

Opět jiné zpívání za potřebný a užitečný déšť: Smiluj se nad námi pane Jezu Kriste. Ra-
čiz déšť dáti, nám jej hříšným z nebe seslati, svázaný v oblacích rozvázati, obvlaž tvář země,
jenž pro hříchy naše hynie, otevři ruku svou, Hospodine. Neb ne v znameních ani v oblacích
nebeských vláhu země zavřel jsi v rukou svých, smiluj se nad námi. Krupě dešťové i večerní
přivalové všecko to zavřino jest v ruce tvé. Rozhněvals se na nás, jenžs na kříži umřel za nás,
dav nám déšť na tvář země v tento čas. Ať se radují, kdož tvou pravdu vyznávají, Pane, s tebou
na věky přebývají, zpívající vesele alleluja. Smiluj se nad námi pane Jezu Kriste. Amen.

Následuje čistý list fol. 498 a pergamen se znakem Víta Bydžovského fol. 499: modrý šití se zlatým křížem obtočeným hadem a monogram WB.

Na posledním listě (fol. 499b) a na zadním přideštlí (fol. 500) jsou zápisy z 2. poloviny 17. stol., které se týkají krádeže a živelních pohrom, které zasáhly renesanční věž kostela sv. Vavřince:

Léta Páně 1659. Dne 27. máje. Za primasa pana Matěje Kapety. Mezi 22 a 23 hodinou na celém orloji jesti se tak veliké povětří strhlo, tak že jesti mezi velikém krupobítí a přívalem hrom bil předné do dveří, co se do věže jde, odtud do sklepa, rozstřípajíc dveře rozrazil a několikrát po kostele znamenání jesti na stěnách zdělal, z dolního sklepa¹¹ skrze klenutí do horního

křídlice, totiž dva šary odrazil. U zvonů vokenici rozštípil, kraňce¹² z zvonové samého zvonu a páňvíčky odkšřípil ... zvonci Panenky Marie. Nahoru po scho-
mína, kus komína odrazil a střechu v jednom rohu odrhel, též z takového kamene
zal. Přes 15 osob na věži zvoníc proti mračnům, s nimi budouce pan farář kněz
neus byl. Žádného nic, chvála Pánu Bohu nic neuškodilo, ani což Bohu chvála
lo. Jestli pro památku to dotýče gradual, poněvadž až do toho času tam žádného
nělo uvedeno.¹³

l Stosychymel P. Martin Swach, kantor kůru literátského
s Brězyna Jan Brězyna Thobias Brozekh

0. Dne 15. Aprílís v noci na pátek krádežu u sv. Vavřince v kostele se stala. Do kaple
lámali a pokradli s truhličkú peníze kostelní všechny, kterýž nemálo (?) nashro-
ylo.

ě 1664 dne 1. Maje o polednách strhlo se povětří a hrom uhodil nad třetí voko
čtvrtoú polici mezi klince vazby do rohu a zapálil jeden trám v komoře pod hor-
a hrubě hořel. Jej přesekali, věž otevřeli, trám vylámali vohěň veliký tak se jest
žší ten čas žádná škoda jesti se nestala. Z toho Pán Bůh pochválen bejti rač. Sta-
usa Matěje Kapety.

wach, kantor kůru literátského Andreas Matthias Brězina Jan Brězyna

ě 1668 dne 24. Jully na den sv. Kristýny mezi 17. a 18. hodinou v městě Dačicích
přival a hrubě přišlo. V tom čase hrom uhodil na věž kostelní nad druhý vok-
plici v roh a chytla se vazba ve dvouh rozích. Též uhodil do sklepa lyterátského
vavřince, když se do dveří skleповých jde na pravý ruce. Musel se trám ve vazbě
hu projíti na kterémž almara stála starými knihami a papíry. Až zyzad (?) voh-
e ochrany Pána Boha a Panenky Marie a patrona svatého milého Vavřince
tratilo, že oheň víc neškodil. Též do vazby, kdež se na kostel vcháží, mnoho dřv
museli. Trámy vysekati ... je ulámati musili. A dva je dobejvali a ulejšvali, kte-
lal a ve vazbě 9 dní pořád pomalu hořel. Za primase pana Matěje Jiřího Kapety

wach, kantor kůru literátského Andreas Mathias Brězina Jan Brězyna

1669 dne 19. Augusti po polednách ve 2 hodinách na 1/2 orloji strhlo se po-
odil do zadních dveří v kostele. A ze dveří do strany dole v kout, odkud klenu-
olního, skrze sklep dolní do sklepa literátského, skrze strop (?) a klenutí. Ude-
kně, jak se jde nad kostel, nad třetím voknem kus nad čtvrtým voknem kus
odního vokýnka. Výrazil potom v hodinách německých, kde provaz táhne ka-
ase dále po věži. U zvonů, kde kladky, co se zvony šlapají, jak se rukami drží,
lního ptáka poštolku jesti zabil, až z ní peří litalo, seděla pod krancem. Skrže
strany díru, kudy se na věž jde, prorázil a kolik i cihel rozmlátil. Však také ta
yšla. Chvála Pánu nezapálil. Za primasa pana Matěje Jiřího Kapety se jest stalo.
ach, kantor kůru literátského Andreas Mathias Brězina

Brězyna

1670. Dne 12. Jully jesti z donuštění Rožího iak na druhý straně neš...

něm lidem přišlo, že od začátku doložení, až do léta psaného neměla jesti. Dvoji cti hodný
pan páter Martin Šwarz, farář města Dačic, na vrch věže kříž dal postaviti a plechem bílým
pobíti, do něho španihelský křížek z Madridu dal zadělati, aby věži neškodilo. Pán Bůh sám
a panenka Marie dále ode všeho zlého chrániti a opatrovati rač.

Pan Franz Brzezina, rychtář města Dačic

Pravopis graduálu

I když pravopis této památky by měl posoudit jazykový odborník, chci poukázat alespoň
na některé skutečnosti. Graduál je směsicí staršího i novějšího způsobu psaní. Většinou au-
tor používal spřežky, ale vedle nich se vyskytují spřežky smíšené i tvary pouze s háčky:

cz - czest, człowiek, człowek, uczyniti – učiniti, v čistotě

rz - hrzich, Stworziteli, Stwożyтели, Stwořiteli

ss - wssemu, swłazujuess, nasse

au - aurzadu, sestaupil

uo - Buoh, Buh, Bůh

Dále ú vedle ou – swú, spůsobú, všemohúci, ale i všemohouci. Malé u na začátku slova
je nahrazováno písmenem jednoduché v, hláska j je nahrazována písmenem g. Velké J je po-
užito jenom u některých jmen. Je špatně rozlišena kvantita hlásek. Věta je zřídka ukončena
tečkou a psaní velkých písmen je zcela libovolné. Čárky, které jsou zde v prepisech mezi věta-
mi hlavními a vedlejšími, většinou v originále nejsou a použila jsem je pro větší srozumitel-
nost textu. Pisatel také často zkracoval slova: gt s vlnovkou = jest, geh° = jeho, pl° = plna atd.
Malé i je nahrazováno tečkou: milostiw°e, sw°etlost, w°eky, ale i wieky, wiecznego. Místo jenž
jsi – genžs, tys, wečeřis nařídil apod.

Koncovky: z hřichůw – hřichů, od stawitelůw – stawitelů.

Závěrem několik slov o tom, co mne přivedlo k této práci. Bezprostředním podnětem byla
přednáška „O středověké knize“, která se konala 25.1. 2002 ve studovně MMAgV v Dačicích
a kde si přítomní mohli prohlédnout graduál.

Kromě krátkého článku v Časopise Matice moravské, 15, 1891, s. 260 – 263 od F. Slaví-
ka, dále práce profesorů Zemské vyšší realky v Telči J. Beringera a J. Janouška, kteří píší
o graduálu ve své knize „Město a panství Dačice“ z r. 1893, ale jejichž stať je totožná s článkem
F. Slavíka, a ještě velice stručné zmínky ve Vlastivědě moravské - Dačický okres, s. 52 a 60 z r.
1925 od Jana Tiraye, se dosud podrobně Dačickým graduálem nikdo nezabýval.

Nejdříve jsem začala přepisovat příписky na přidešti, ale pak jsem provedla transliteraci
a následně i transkripci celého graduálu. Je zřejmé, že zpracování tak rozsáhlého díla si žádá
určitý čas, a tak vzácnou památku není možno často vyjmát z jejího ochranného pouzdra.
Existuje černobílý 35 mm film, na kterém je graduál nafotografován, takže jsem pracovala
s ním.

Po hudební stránce ještě nikdo graduál neposuzoval. Hudebně-vědný rozbor notového
zápisu a umělecko-historický popis výtvarné výzdoby ještě čekají na zpracování, stejně jako
zjištění dílny, písaře a umělců, kteří se podíleli na vzniku graduálu. K tomu by mohlo pomoci
srovnání různých graduálů a kancionálů ze 16. století, to je však úkol pro větší, např. diplo-
movou práci.

sv. Vavřince křídlice, totiž dva šáry odrážil. U zvonů vokenici rozštípl, kraňce¹² z zvonové cesty vedle samého zvonu a pánevčky odkšpíl ... zvonci Panenky Marie. Nahoru po scho-
dech do komína, kus komína odrazil a střechu v jednom rohu odtrhl, též z takového kamene
zeď sebou vzal. Přes 15 osob na věži zvoníc proti mračnům, s nimi budouce pan farář kněz
Martin Veroneus byl. Žádného nic, chvála Pánu Bohu nic neuškodilo, ani což Bohu chvála
nic nezapálilo. Jestli pro památku to dotýče gradual, poněvadž až do toho času tam žádného
porušení nemělo uvedeno.¹³

P. Michal Stosychymel P. Martin Swach, kantor kůru literátského
Andreas Brzezyna Jan Brzezyna Thobias Brozekh

Léta 1660. Dne 15. Aprilis v noci na pátek krádež u sv. Vavřince v kostele se stala. Do kaple
stropem se vlámali a pokradli s truhlíckú peníze kostelní všechny, kterýž nemálo (?) nashro-
mážděných bylo.

Léta Páně 1664 dne 1. Maje o polednách strhlo se povětří a hrom uhodil nad třetí voko
ve věži a pod čtvrtou polici mezi kince vazby do rohu a zapálil jeden trám v komoře pod hor-
ním sklepem a hrubě hořel. Jej přesekali, věž otevřeli, trám vylámali voheň veliký tak se jest
přetrhl, tak věži ten čas žádná škoda jesti se nestala. Z toho Pán Bůh pochválen bejti rač. Sta-
lo se za primasa Matěje Kapety.

Martin Swach, kantor kůru literátského Andreas Matthias Brězina Jan Brzezyna

Léta Páně 1668 dne 24. Jully na den sv. Kristýny mezi 17. a 18. hodinou v městě Dačicích
strhel se velký přival a hrubě přšelo. V tom čase hrom uhodil na věž kostelní nad druhý vok-
no pod třetí polici v roh a chytila se vazba ve dvouh rozích. Tež uhodil do sklepa lyterátského
v kostele sv. Vavřince, když se do dveří sklepových jde na pravý ruce. Musel se trám ve vazbě
vysekati a v rohu projíti na kterémž almara stála starými knihami a papíry. Až zyzad (?) voh-
ně vyvedla dle ochrany Pána Boha a Panenky Marie a patrona svatého milého Vavřince
se přetrhlo a stratilo, že oheň víc neškodil. Tež do vazby, kdež se na kostel vchází, mnoho dřv
ve věži udolati museli. Trámy vysekati ... je ulámati musili. A dva je dobejvali a ulejšali, kte-
rýžto oheň dűtlal a ve vazbě 9 dní pořad pomalu hořel. Za primase pana Matěje Jiřího Kapety
se stalo.

Martin Swach, kantor kůru literátského Andreas Mathias Brězina Jan Brzezyna

Léta Páně 1669 dne 19. Augusti po polednách ve 2 hodinách na 1/2 orloji strhlo se po-
větří. Hrom uhodil do zadních dveří v kostele. A ze dveří do strany dole v kout, odkud klenu-
tím do sklepa dolního, skrze sklep dolní do sklepa literátského, skrze strop (?) a klenutí. Ude-
řil mezi nos v okně, jak se jde nad kostel, nad třetím voknem kus nad čtvrtým voknem kus
a u hodin ... spodního vokýnka. Výrazil potom v hodinách německejch, kde provaz táhne ka-
meny. Výrazil zase dále po věži. U zvonů, kde kladky, co se zvony šlapají, jak se rukami drží,
naskrze kostelního ptáka poštolku jesti zabil, až z ní peří lítalo, seděla pod krancem. Skrze
kranec z druhý strany díru, kudy se na věž jde, prorazil a kolik i cihel rozmlátil. Však také ta
rana krancem vyšla. Chvála Pánu nezapálil. Za primasa pana Matěje Jiřího Kapety se jest stalo.

Martin Swach, kantor kůru literátského Andreas Mathias Brzezyna
Jan Franz Brzezyna

Léta Páně 1670. Dne 12. Jully jesti z dopuštění Božího jak na druhý straně psáno, věž

něm lidem přišlo, že od začátku doložení, až do léta psaného neměla
pan páter Martin Swarz, farář města Dačic, na vrch věže kříž dal post
pobíti, do něho španihelský křížek z Madridu dal zadělati, aby věž nem
a panenka Marie dále ode všeho zlého chrániti a opatrovati rač.

Pan Franz Brzezina, rychtář města Dačic

Pravopis graduálu

I když pravopis této památky by měl posoudit jazykový odborník,
na některé skutečnosti. Gradual je směsicí staršího i novějšího způsobu
tor používal spřežky, ale vedle nich se vyskytují spřežky smíšené i tvořené

cz - czest, człowiek, człowěk, uczyniti – učiniti, v čistotě
rz - hrzich, Stworziteli, Stwořiteli, Stwořiteli
ss - wssemu, swiażujess, nasse
au - aurzadu, sestaužil
uo - Buoh, Buh, Bůh

Dále ů vedle ou – swů, způsobů, všemohůci, ale i všemohoucí, M
je nahrazováno písmenem jednoduché v, hláska j je nahrazována písm
užito jenom u některých jmen. Je špatně rozlišena kvantita hlásek. V
tečkou a psaní velkých písmen je zcela libovolné. Čárky, které jsou za
mi hlavními a vedlejšími, většinou v originále nejsou a použila jsem
nost textu. Pisatel také často zkracoval slova: gt s vlnovkou – jest, jen
Malé i je nahrazováno tečkou: milostiw^oe, sw^oetlost, w^ocky, ale i w
jsi – genžs, tys, wečeris nařídil apod.

Koncovky: z hríchůw – hríchů, od stawitelůw – stawitelů.

Závěrem několik slov o tom, co mne přivedlo k této práci. Bezpr
přednáška „O středověké knize“, která se konala 25.1. 2002 ve studiu
a kde si přítomní mohli prohlédnout gradual.

Kromě krátkého článku v Časopise Matice moravské, 15, 1891
ka, dále práce profesorů Zemské vyšší realky v Telči J. Beringera
o graduálu ve své knize „Město a panství Dačice“ z r. 1893, ale ještě
F. Slavíka, a ještě velice stručné zmínky ve Vlastivědě moravské - Da
1925 od Jana Tiraye, se dosud podrobně Dačickým graduálem nik
a následně i transkripce celého graduálu. Je zřejmé, že zpracování
určitý čas, a tak vzácnou památku není možno často vyjímát z její
Existuje černobílý 35 mm film, na kterém je gradual nafoťován
s ním.

Po hudební stránce ještě nikdo gradual neposuzoval. Hudební
zápisu a umělecko-historický popis výtvarné výzdoby ještě čekají
zjištění dílny, písaře a umělců, kteří se podíleli na vzniku graduálu
srovnání různých graduálů a kancionálů ze 16. století, to je však o
movou práci.

POZNÁMKY

- 1 Bohoslužebné zpěvy před žalmy a po žalmech pro sólový hlas a sbor.
- 2 Bohatcová, M. a kol.: Česká kniha v proměnách staletí. Praha, Panorama 1990, s. 108-116.
- 3 Chládková, M.: Doba Krajířů z Krajku. – In: Dějiny Dačic. Dačice, Městské muzeum a galerie, 2002, s. 108.
- 4 Beringer, J. – Janoušek, J.: Město a panství Dačice. Dačice, Ant. Kasalý, 1893, s. 171.
- 5 Tamtéž, s. 160.
- 6 Tamtéž, s. 168.
- 7 Protokol o konzervování a restaurování Dačického graduálu – popis předmětu. Archiv MMaG Dačice.
- 8 Tamtéž.
- 9 Transkripce = přepis podle zvukové podoby, transliterace = přepis písmenko po písmenku.
- 10 V celé této kapitole a hlavně v jejím závěru

se klade silný důraz na přijímání z kalicha.

- 11 Nejde o sklep v našem slova smyslu pod úrovní země, ale ve starších dobách to byl název pro klenutí nebo kamennou klenutou místnost bez ohledu na podlaží.
- 12 Kraniec (kranec) = konec, končina, hranice (i zábradlí). Podle dačického pamětníka výraz "krancle" označoval kamenné zábradlí ochozu na věži.
- 13 V prvním podlaží věže, tj. v místnosti, kde se dnes nachází lapidárium, jsou na stěně tři okrouhlé stopy po opravě klenutí. Dvě jsou ohraničeny rudkou (rumělkou) a označeny letopočtem 1659. Kousek pod nimi je třetí zazdíčka s letopočtem 1668.